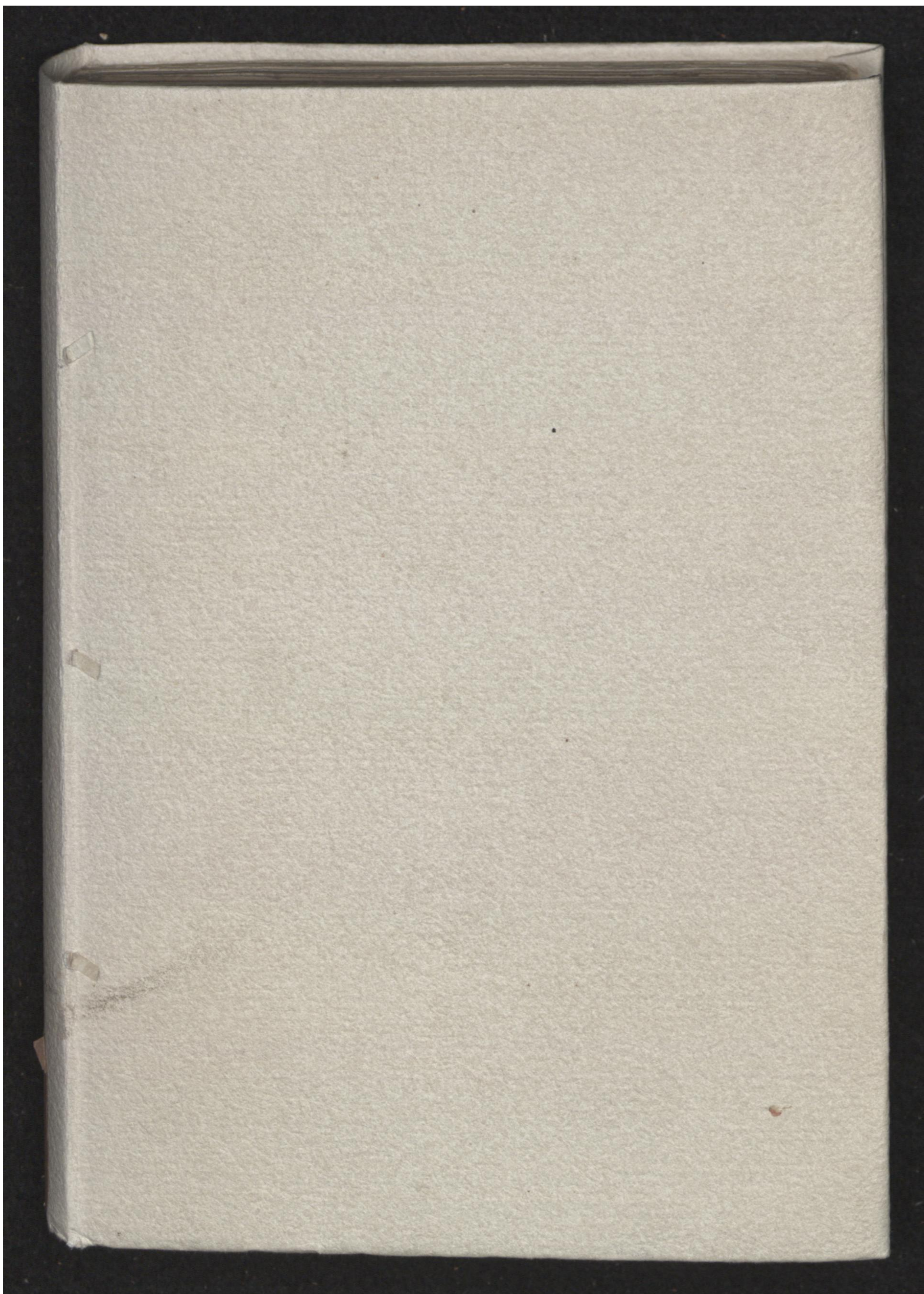
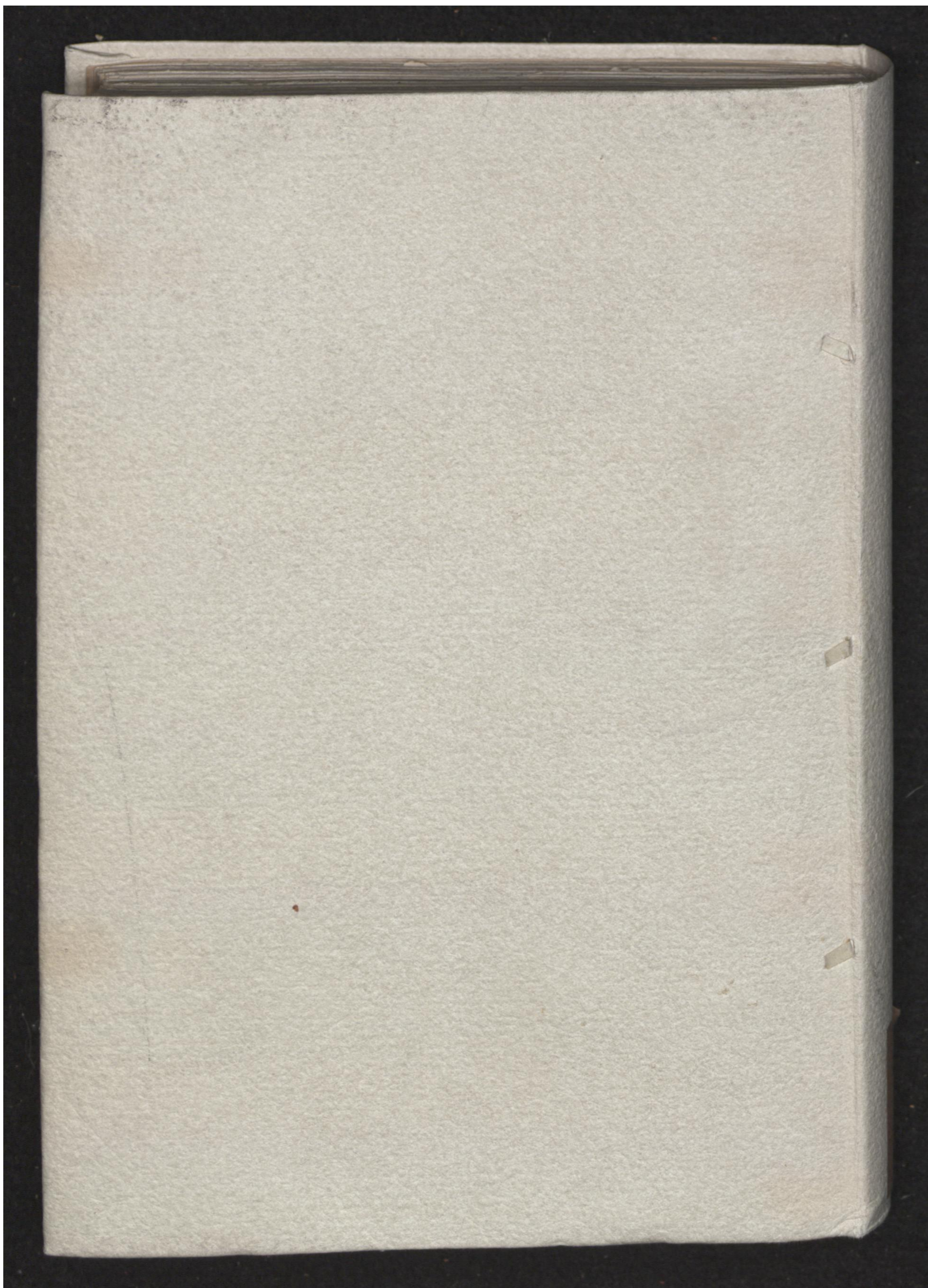
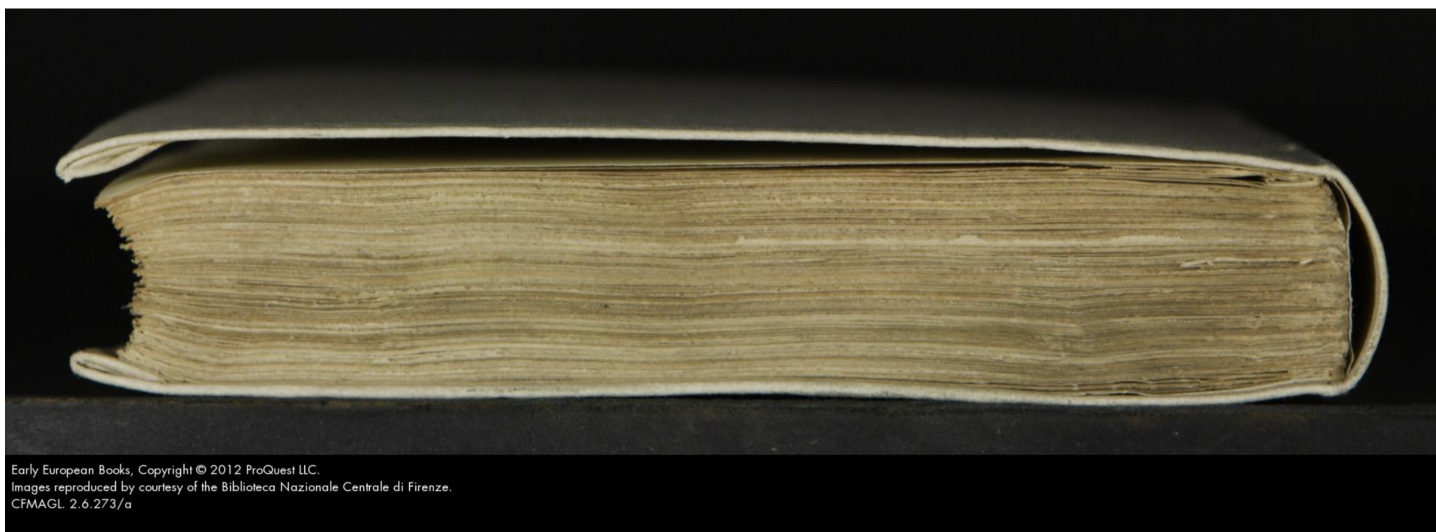
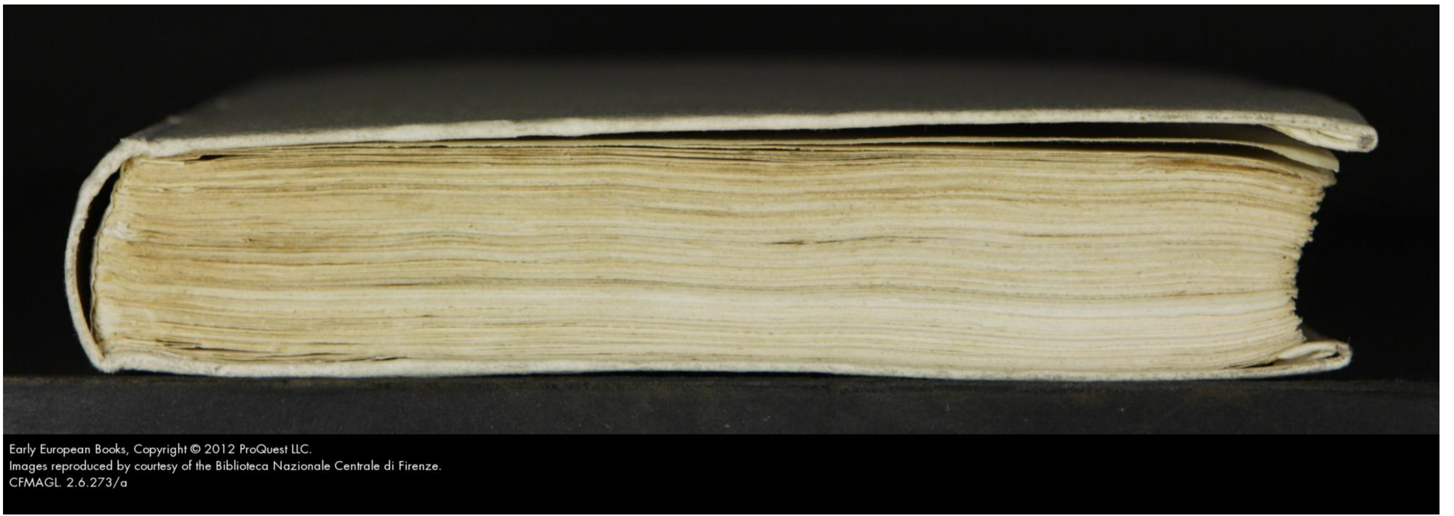

2
6
273

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.273/a

REGINALDI POLI
CARDINALIS ANGLICI LEGA-
TI AD CAROLVM V. CAESAREM
AVGVSTVM, ET AD HENRI-
CVM II. GALLORVM REGEM
de Pace. Iacobo Pholio
Interprete.

ROMAE.

Apud Antonium Bladum.

M. D. LV.

3 1/2.

IACOBVS PHOLIVS IO. ANGELO MEDICES CARDINALI AMPLISS.

VLTAE quidem, hæq; præclaræ Reginaldi Poli sunt uirtutes Cardinalis amplissime; quibus uir clarissimus pridem se immortalitati consecrauit: sed nulla iudicio meo ea uel beneficio est gratior, uel fama illustrior, quæ hominis ingenium præ se fert cum singulari pietate coniunctum. ingenium enim, pietas omnino si desit, & ei, cui inest, & alteri semper obesse solet: utriusq; autem simul cumulata est laus. siquidem coniunctio hæc & possidenti ad gloriam, ac ueram immortalitatem prodest: & cæteris fructus affert uberrimos: cum uolentibus ad colendam pietatem alterius nec ingenium, nec exemplum deest.

Quæ cum semper omnes in Reginaldo cognouerunt: tum uerò his maximè temporibus: quibus in reuocāda ab illa impietate Britannia: qua seditionum magnis, diuturnisq; iactata est procellis, uiri potissimum insignis eluxit industria. Illud autem alterum de constituenda in populo Christiano concordia, restinguendisq; horum bellorum incendijs, quibus totam ferè Europam dudum flagrantem cernimus, quanta cura, quanto studio; quam grauiter, quam prudenter munus sibi delatum obiuit. in Belgium primo ad Cæsarem, pòst paucis interiectis diebus ad regem in Galliam profectus utrunq; hortari, monere, obtestari non destitit: omnia tentauit; nihil prætermisit, quo principum animos inter se conciliaret iratos. nihil tum profecit, salutaribus monitis parere abnuentibus, quos ueteres inimicitiæ, & flagrans dominandi libido semper ad arma impulerunt. Nec tantum præsens, sed absens etiam sic hæc egit: ut eius & in consulendo prudentiam, & in prouidendo consilium, & in deprecando pieta-

tem cuiuis liceat ex oratione ad Cæsarem scripta pernoscere: ex qua quidem & reges ij, si quando mutabunt sententiam, habebunt, in re tanta quid sequantur: & posteris, qui deinceps hoc legationis munere functuri sunt, exemplar ad imitandum non deerit. Eius in scribendo consilium, iudiciumùe uelle me laudare superuacaneum esse puto: quod istud à quouis facile cognosci possit, qui orationem uiderit. tantum dicam ad persuadendum nec ualidiores rationes, nec notiora, accommodatioraq; exempla afferri potuisse: præterea suscepti officij eam habitam esse rationem: ut in oratione non adumbrata, sed uiua pietatis effigies expressa esse uideatur. Hanc ego Medices ornatissime nuper dedi operam, ut ex eo, quo nunc utitur Italia, sermone in latinum uerterem, ratus me & tibi rem gratam esse facturũ propter animorum similitudinem, eamq; necessitudinem: quæ tibi cum Polo pridem est maxima: & ijs in primis, qui nostri sermonis ignari latinè norunt. Quem à me susceptum laborem si tu non aspernabere, ego me aliquid consecutum arbitrabor. neque enim, ut est apud poetam quendam magni nominis,

Nostra hæc tam bona
Futura sunt, quam fecerint, qui nos amant:

Sed et necesse est syncerũ, rectumq; in dignoscendo iudiciũ amori comes accedat. Atq; iam Polum ipsum licet alieno ore latinè loquentẽ audiamus: qui, cum suo melius posset, uoluit ab his planius intelligi, quod diceret: quorum ad aures omnino perferenda hæc erant.

REGINALDVS POLVS CARDINALIS ANGLICVS LEGATVS HENRICO II. GALLORVM REGI.

Iacobo Pholio interprete.

VM ad te Henrice Rex Christianæ pietatis propugnator maxime, simulq; ad Carolum Cæsarem à Iulio III. Pont. Max. missus essem Legatus, uti per me cũ utroq; de pace ageretur; aduentus in hæc loca meus in id tempus incidit, quo tu cæterarum rerum curas omnes tantisper ablegasti: dum dies eos cultu maiore celebrares: qui ei paci dicati sunt, atq; consecrati: quæ ab immortali deo concordiæ omnis auctore, ac principe per filium intercessorem humano generi est data. Itaq; mihi uisum est non modo non importunè agere, si te de hac re admonerem: sed etiam accidisse diuinitus, ut huc uenirem hoc tempore; quo de ea referendi sese mihi maior ostentarat occasio: qui scirem te, quò maiore pietate inter deum, & homines conciliatæ pacis memoriam coleres, hoc facilius, libentiusq; de sedandis inter homines ipsos discordijs loquentem auditurum: quibus quidem nullius pacis, quæ firma sit, ac tuta, spes esse potest: nisi hæc ab altera, quæ cœlitus data est, tanquam copiosissimo fonte deriuetur. Itaq;, cum ad finem festorum, ac solennium dierum meum istuc aduentum mihi abs te prorogatum uiderem, tantam negocij huiusce tractandi occasionem oblatam omnino mihi elabi haudquaquam passus facere nolui: quin, quæ ex responso Cæsaris de pace cogitarim, ac perpenderim, ea in præsentia tibi explanarem. Quæ quidem paulò antè in hoc ipso itinere literis iccirco mandaueră; ut, siqua post (nă hæc hucusq; defuit) daretur opportunitas temporis, ad eum scripta mitterentur. sed,

quoniam ea, quæ hac oratione complexus ſum, non minus ad te, quàm ad Cæſarem, pertinere uidebantur, rationem hanc omnem de pace hoc quaſi libello à me explicatam ad te miſi: idq; feci eò libentius, quòd pro tua pietate, magnitudineq; animi eadem quoq; te, quæ ille, reſponſurum confido. Hæc magnopere cuperem uel legeres ipſe, uel legenti alteri aures præberes tuas; cum te in eum, quem precationibus deſtinaſti, locum incluſeris. Equidem ſpero te, cum omnia cognoueris, conſilium meum, quod ad inchoandum negocium adhibui, ſi modũ, tempus, aut locum ſpectes, haudquaquã improbaturũ. Illud certè apud omnes ex his teſtatum relinquetur, qui ſit animus et eius, qui me huc miſit, & unà meus: quam pacis cupidus: quam quietis amans: quam bene ueſtrum utriq;, ſimulq; his, qui uos reges colunt, eſſe uelimus. modo qua eſt in omnes pietate, atq; clementia, faxit immortalis deus, qui regum animos, cordaq; moderatur, ut tranquillitatem uterq; optet, atq; hanc ipſam ab eo poſcat. quod ſi fiet, nihil uerendum erit, ne eius, quam omnes cupimus, & precamur, pacis exitus futurus ſit felix.

REGINALDI POLI CARDINALIS ANGLICI LEGATI AD CAROLVM V. CAESAREM AVGVSTVM DE PACE.

Iacobo Pholio Interprete.

VM Carole Cæsar Augustissime Iulio. III. Pont. Max. ab immortali deo, cuius prouidentia cuncta dispensantur, ea mens, is animus esset datus, ut ad conciliandã inter te, Henricumq́; II. regem Gallorum pacẽ mea opera is uti uellet, tibiq́; ea, quæ ad hanc rem ab illo accepissem, mandata explicassem, illud abs te intellexi, quod de tua pietate, magnitudineq́; animi iampridem mihi persuaseram. cognoui enim te, licet ijs iniurijs affectũ à rege arbitrarere, quæ animum tuum ab omni cogitatione pacis possent auertere, tamen, siquæ conditiones afferrentur, quibus posset pax uniuerso populo Christiano salutaris, ac firma gigni, nunquam difficilem in ea accipienda fore: atq; tum priuatas delentem ex animo iniurias communis causæ prorsus rationem habiturum. ex qua quidem oratione Cæsar illa didicisse uideor, tum quæ paci apud te obstent, tum pro officio meo in hac re cogitatione, studio, & opera quò me uertam. Atq;, cum istuc ego cogitarem, eaq́; meminissem, quæ de pacis negocio non semel confecto olim acta mecum collegisses: qua ex re, ut & ipse fateris, & nos uidimus, non modò fructus nullius extitit, sed mala etiam ingentia in populum christianum inuecta eruperunt: cumq́; horum malorum causas quærerem, ut aliqua posset iniri ratio errata corrigendi, eiusq́; conficiendæ pacis, quam Christiana Resp. maximè necessariam exigit, & uult: existimaui officij mei dignitati conuenire eadem de re stylo etiam distinctius, diffusiusq́; meam explicare sententiam: qui non satis mihi

ipsi facerem, quòd tecum coram essem collocutus. Sic enim existima
ui, quæ pro ea, qua tu, simulq; Resp. Christiana lætari possit, con-
stituenda concordia (idquod dei pietate futurum spero) dicetur, hæc
abs te posse animi grauiore, firmioreq; iudicio ponderari. tantum
Cæsar illud à te postulo, ac rogo: ut pietas illa, quam ex tuo respõ-
so in te esse uidi, ad rem conficiendam mihi ne desit: aut ne dedigne
ris iter quærenti commostrare. In primis igitur sine quæso Cæsar
abs te illud impetrari, ut me ea ratione adiuues, quam nunc summus
Pontifex ab omnibus, qui in Christi leges nomen dedimus, postu-
lat. quos, ut à deo pacem precibus contendant, non desistit et mo-
nere, & hortari: idquod iam ubiq; gentium fieri uidemus quamli-
bentissime. Tu autem cum scias ita iusto dei iudicio ad uindicanda
hominum scelera bella conflari, ut eiusdem misericordia res huma-
nas haud omnino perditas iri ferentis illa ipsa sedari, atq; ita sopiri,
ut hoc cupimus, quo uniuersum terrarum orbem dudum flagrantem
cernimus, optarem, ne ulterã summa contentione id abs te exorare
patereris: sed te in eorum numerum ipse ultro lubens ascriberes;
qui rem tam salutarem ab immortali deo enixè petunt. Secundo lo-
co mihi auxilio tuo in eo est opus: ut, quibus pacis inter utrũq; to-
ties icta fœdera minus firma, inuiolataq; permanserint, causas ubi
cognoueris: eas, quantum in te erit, præcidas, ac tollas. harũ scien
tiã ut assequaris, præteritorum fœderum conditionem, formamq; in-
tuebere, quæ fuerit ipsorum sanciendorum ratio, quæ origo, qui exi-
tus. Videbis enim, si, quæ uos relictis armis ad pacem impulerint;
si, quæ homines moueant, ut à bellis cessent, consideres, ea omnia, ut
magis utriq; cautũ esset, à uobis indagata, & tentata: nihil præter-
missum, quod homines potuerint aut consilio explicare, aut assequi
industria. Ea autem tria esse dicimus: primum est, cum inter se
belligerantium uires attritæ, fatigatæq; arma deponunt: quod in his
bellis, quæ tu, et Gallorum rex inter uos funesta gessistis, nõ semel ac-

cidiſſe uidimus: alterũ cum altera pars ita ſuperatur ab altera, ut in eius poteſtatẽ ipſa redigatur: quod exẽplo Franciſci Gallorũ regis declaratũ eſt: de quo rege tua olim uictoria finẽ ueſtris bellis allatura uidebatur. tertiũ uero tum uiderunt omnes, cum ueſtrũ uterq; iniuriarũ omniũ, atq; eorum, quæ ultro, citroq; illata ſunt, malorum oblitus officijs inter ſe certare cœpit: id ad Aquas mortuas factum meminimus. His rationibus ſuperiorum bellorum inter uos incendia reſtincta: nec plures tribus ad hoc afferri poſſunt. nulla tamen ſtabilem, ac firmam pacem parere unquam potuit. quid ſi ex pace ſemper multò atrocius recens bellum ſit ortum? idq; ex ea præſertim, quæ cæteris firmior, ac tutior eſſe uidebatur? hoc certe experiẽtia ipſa nos docuit. Hæc, ut, quo acta ſæpius de pace planè ſunt reſciſſa, peccatum id cognoſcas, tibi conſideranda ſunt Cæſar. non enim iſtuc accidit, quia aut ad conſulendum ingenium, aut ad agendum temporis occaſio defuerit: nimirum animorum illa, quam res exigebat, coniunctio uobis defuit. Quare parietibus illis ædificiorum ſimilia hæc fuerunt, qui Prophetæ teſtimonio nulla intus coagmentatione firmati calce tantum ſuperillita ui uentorum quantumuis parua impulſa corruebant. idem in ueſtris de pace actis contigit: quibus, quæ ſolidè conglutinare poterant, amoris uis inter uos mutui, conſenſusq; uoluntatum defuerunt. ita non modo utilitatem nullam ex bellis ipſi percepiſtis: ſed multa etiam tum publica, tum priuata damna ſenſiſtis: dum poſt pacis tempore magis, quàm belli, peſſima alter alterum lædendi conſilia iniuiſtis. id rerum euentus ipſe comprobauit. Quod quidem ut ita eueniret pro eo, quo liberos amore uos proſequitur, deus immortalis ic circo eſt paſſus: ut ad actiones ueſtras animorum conglutinationem adhiberetis atq;, ab eo pacem illam accipere uelletis: quæ uos, ſimulq; Remp. Chriſtianam ſolaretur. Ad tollendas autem, ut tolli cenſemus oportere, diſcordias, nullum tempus hoc ipſo opportunius, aut maturius unquam accidit. quanquam, ſi, quæ & deo, et Reip. Chriſtianæ

iure debetis, spectanda sint, occasio semper est in manibus. profecto nihil hoc uerius: primi parentis omnium corruptos mores sequimur, planeq; uestigijs inhærentes nosmet plus æquo diligimus: honorisq;, et rei cupidi nimis sumus: neq; unquã, ut eo modo, quo ipse statuit, à deo largiente uelimus hæc accipere, inducimur: usq; dum quid ingenium, quid uires nostræ possint, reipsa experti sumus: tunc, ubi spes nos frustrata est, qui sanctior est, & pietatis amantior, ad deum confugit. Itaq;, cum tot annos bella geri, neq; honores, aut imperia illa, quorum spes utrunq; excitauit, per uos esse parta: sed præter expectationem uestram omnia uobis euenisse uideam: eadem præterea sæpius restincta bella, neq; propterea, quæ è concordia expectabantur, cõmoda, atq; emolumenta esse consequuta: rationes denique; quibus ad sumenda, ac deponenda arma, usi estis, tanquam inutiles, ac perniciosas deũ odisse ex ipso rerum euentu comprehenderim, tantam opportunitatem tẽporis, quanta nunquam sese obtulerit, ad id perficiundum, quod uolumus, uobis nunc oblatam esse dico: quo in his, quæ sunt de pace, & bello, rectè, sapienterq; prouidendis, ac decernendis, deum uterq; ducẽ sequi uelit; qui rei utriusq; rectã formulã præscribat. ea autem est, quam is, qui concordiæ auctoris, ac principis uices in terris gerit, per me legatum ad uos nunc mittit: ea inquam ipsa, quæ in actis sedis eius, ac domicilij, quod apostolorum manibus pietas diuina construxit, perscripta est, atq; conseruata: ut intus animorum, externisq; corporum bellis afflictos solaretur, leuaret oppressos: iungendæ præterea cum immortali deo in primis, post uobiscum unà solidæ, ac ueræ cis modum, rationemq; demonstraret. Atq; ego quidem, cum pacis huius uim pro eo, quantum ipse cupio, uobis explicare non possim, nisi quales bellorum exitus fuerint, quam boni utriq;, quamùe mali, commemorem, hoc quale sit, summatim, breuiterq; percurram. Meminisse igitur debes Cæsar belli huius initia: quæ quidem non sunt à duorum, triumùe annorũ spacio, quibus bellum à te cum Henrico geritur;

ſed ab triginta, aut eo etiam amplius interuallo repetenda: atq; tibi cum Franciſco huiusipſius regis patre inchoatum certamen, aſſiduũ, perpetuumq; eſſe bellum. quo quidem tempore tametſi de pace fœderum pactiones inter uos ſæpe feciſtis: tamen, cum eo modo, quo oportuit, nihil actum eſſe uideatur: id omne tempus, belli (ſiue occultum, ſiue apertum id fuerit) uerius dici potuit, quàm pacis. bello inquam tanto, ac tam diuturno tot annos dimicatum eſt, ut regis Turcharum Chriſtiani nominis teterrimi hoſtis ſuperatis uiribus imperium orientis facilè per uos recuperari potuerit: ſi, quam pecuniam profudiſtis: ſi, quas copias amiſiſtis: ſi, quas opes, dum alter alterum protrudere, ac propellere nititur, contriuiſtis, horum pars tertia uobis aliud bellum multò honeſtius, atq; glorioſius aluiſſet. nam, ſi quæ fortunarum, quæ honorum in hoc tam diuturno armorum concurſu uobis acceſſio facta ſit, conſiderabitis, inuenietis non modo id, quod optabatis, uobis non eueniſſe: ſed citius (quod pro ueſtra pietate nunquam uoluiſſe certò ſcio) iſtuc omne chriſtiani nominis ſempiternos hoſtes, aut eius concordiæ, quæ in his, quæ ad religionem pertinent, iaminde ab initio conſtituta eſt, euerſores eſſe conſequutos. Quid autem fuit illud, quo Solymanus Turcharum rex tot utilitates, tantam gloriam ſibi comparauit, ut duo Chriſtiani orbis propugnacula terra, mariq; firmiſſima, Belgradum alterum, alterũ inſulam Rhodum expugnauerit? Pãnonia longè, lateq; peruaſtata Budam uſq; urbem regiam penetrarit? regionem omnem, quam Hiſter fluuius tractu longiſſimo alluit, prouinciaſq; ſimul adiacentes imperio ſubegerit? mare italum, quod tum ſuperum, tum inferum dicitur, eius potentiſſimæ claſſi patefecerit? quam quotannis ferè uolitantem in Italiam ex locis maritimis more prædonum tot capita hominum abducere, ſecũq; in remotiſſimas terras aſportare cernimus. fuere, ut uerè dicam, odia ueſtra, diſcordiæ, ac bella: quibus adeo is creuit, & ad tantam imperij magnitudinem eſt euectus: ut, niſi ex oriẽtis partibus immortalis dei

benignitate cūcta dispensantis extitisset eius hostis Persarum rex po tentissimus, qui frenaret exultantem audacia, pridem rerum omniū potitus esset imperio: tametsi harū maxima pars eius ditioni subacta est: ut facilè occidentis regnorū accessionibus ei in oriente à Persarum rege illata damna compensentur. atq; hæc satis de utilitate, & gloria, quam Turcis infidelibus odia, & bella intestina pepererunt. Easdem ob causas eorum, qui pietatis speciem quandā præse ferentes uideri Christiani, quàm esse, malunt, teterrima factio tantas uires cœpit: tam latè serpit hoc malum, quo & ciuilis, & ea, quæ tot ante sæculis, tanto totius populi Christiani consensu recepta est, disciplina euertitur, ut opibus, atq; utriusq; robore tantus furor nulla ratione amplius reprimi, ac sedari posse uideatur. declarant id & hæ, quæ multis in locis à suis regibus desciuerunt, urbes: & in religione dissensiones ortæ, factaq; diuortia: quæ omnia, ut tam latè uagarentur, uelut materiam igni præbentia dissidia uestra aluerunt. Si autem neget aliquis quicquid dignitatis, quicquid emolumenti existere potuit, id omne per Maumethanos, & communem religionis causam impugnantes esse partū: nihil autē horū ad uos ex bellis uestris redundauisse: siquidē utriq; ad imperiū suū multæ, sunt adiūctæ prouinciæ, multæ urbes: is, si cogitet quātā pecuniā in has accessiones oppidorū, regionū uterq; coniecerit: quanta ad hæc ipsa tuenda sit opus: quāto id fiat detrimēto quotidie suorū populorū, quāta hominū strage: uobis enim in uestris regnis iam pauci sunt relicti mortales: opibus exhaustæ prouinciæ: urbes hæ, quas deuicistis, præsidiorum culpa magis, quàm ui hostium, crudelitateq; ad extremam miseriam, inopiamq; redactæ: ut harumipsarum defectiones uobis interdū metuendæ esse uideantur: quas bello orta necessitas uel Turcas ipsos sibi dominos nonnunquam optare cogit: is inquam, si diligenter simul hæc omnia examinet, ac perpendat, illud idem, de quo paulò antè locutus sum, pro comperto habebit, non modo ea, quæ ex tam diutur

no bello sperabantur, uos nunquam esse cōsequutos: sed, quæ utriusq;
propria erant, à ueræ pietatis perpetuis hostibus etiam erepta: uobis
autē nihil reliquum esse, præter quandam rei utriusq; speciem, eamq́;
& pertenuem, & cum rerum omnium interitus metu, periculoq́; cō-
iunctā. Id uos Cæsar scio ferre quamægerrimè. memini enim, olim
Romæ cum esses, in Senatu nostro coram Paulo. III. Pont. max. te
plura in hanc sententiam tum sic locutum, ut omnes exaudirent: ex
eoq́; magnopere dolere, quod uideres Remp. Christianam magnis bel
lorum fluctibus agitatam, et quassatam multa, eaq́; ingentia damna
pati. ad extremum, cum diceres satius fuisse, ut proprio magis ui-
tæ amborum periculo, ac marte, quàm communi omnium urbium, re
gnorumq́; detrimento controuersiæ inter uos omnes dirimerentur,
excusationem eam tum attulisti, qua te ad bellum omnino cogi de-
monstrabas: simulq́; uisus es illud significare, te in communem Chri
stiani nominis hostem de bello promouendo maximè cogitare: uerum
non uidere qui posses aliquid amplum, atq; egregiū facere, nisi prius,
qui rem tantam impediret, regem Gallorum debelasses. Hæc eo ani-
mo tum abs te dicta, Cæsar, ut erga Remp. Christianam non medio
cri amore flagrare uiderere. Eandem uoluntatem ad causam commu
nem mirificè propensam præ se tulit rex literis publicis; quibus ad ea,
quæ dixeras, respondit: qui præter eas causas, quæ priuatæ essent,
etiam illa adiecit, se Reip. Christianæ causa à se contra te susceptū
esse bellum, ne rerum omniū imperiū per uim solus occupares: cumq́;
malum esset intestinum, uerereturq́; ne, qui liberi essent, adempta li-
bertate te dominum habere cogerentur, te non minus, quàm Turcam
externum hostem, esse metuendum: se non tam priuatis, quàm Reip.
offensis urgeri, ac moueri. His rationibus tum uterq; demonstrabat,
in tam diuturno bello à se non suarum rerum modo, sed publicarum
etiam tum utilitatis, tum etiam dignitatis habitam esse rationem. Atq;
hæ quidem rationes, si homines iustà ne, an iniusta sint bella, futu-

ri ſint iudices, licet æquitatis ſpeciem quandam præ ſe ferre ui-deantur, tamen immortali deo iniquas uideri tot annorum exitus ipſi declararunt, te uidelicet Cæſar in Turcas ut iuſta arma capias, contra regem Gallorum bella ſuſcipere, ut huius attritis uiribus aditum tibi ad tantam laudem aperias: regem uero, ne ſolus rerum omnium imperio potirere, infeſta in te ſemper mouiſſe ſigna: utrunq; certè ex eo malum eſſe conſtat, quod hac ratione creuit potentia, auctæ Turcarum opes: dum uos quotidie magis hosipſos in rerum noſtrarum poſſeſſionem mittitis: ſimulq́; Reip. Chriſtianæ mala inteſtina alentes aſſiduè fouetis, & augetis. Præterea ex ipſis bellorum euentibus norunt omnes nullo pacto deum uelle æquatis ſemper uiribus alterum de altero parta uictoria gloriari. Itaq;, ſi ea eſt ueſtra uoluntas, is animus erga Remp. quem uos eſſe dicitis: ea pace utiq;, quæ non ſit ficta, uobis omnium procuranda eſt & dignitas, et ſalus: ex qua etiã ad utrunq; uera gloria, & multa commoda redundabunt: quæ tantum abeſt uobis ut à bellis inteſtinis comparentur, ut etiam cum regna ueſtra exhauriant, et peſſundent: tum ea, quæ ferre ipſi poteſtis, aditum Reip. Chriſtianæ ad beneficia uniuerſa præcludant. Hac tam longa rerum de pace, & bello experientia doctis de uoluntate dei uobis exploratiſſimum eſſe debet: qui nulla earum uia, quam hucuſq; uterq; inſtitit, uoluerit, quæ petebantur, ſibi parari opes. quarum uiarum anfractibus uos implicari, detineriq́; paſſus eſt, ut detectis dolis, cognitisq́; erroribus ab ea cogitatione reuocaret, qua alterum pro certo habebat alter ſe ſuis uiribus, & conſilio deuicturum: ut animum induceretis ueram gloriam, commodaq; omnia uobis eo modo, quo ipſe ſtatuit, ſumenda eſſe ab omnium auctore bonorum. Ictuc autẽ certo uos eſſe facturos, ſi eam pacem non aſpernabimini, quæ uobis hoc tempore ea ratione facienda deo auctore proponitur: ut, quò ſit firmior, arcto amoris uinculo, atq; animorum coniunctione glutinetur. Qua de re etiam loquar explicatius, ubi uobis ad memoriã beneficia

illa reuocauero, quæ præ cœteris regibus in uos à deo sunt collata: ut hispsis ei iure magis obstringamini, nihil, nisi, quod ipsi placuerit, uos uelle, atq; multò firmius uestras coniungere uoluntates: in quo uno posita sunt bona omnia; quæ tum seorsum ad uos, tum uerò ad Remp. ipsam pertinere uideatur. Igitur neq; Philippum patrem tuũ Cæsar, cumprimum in lucem editus es, natum sibi regem Hispaniæ agnoue-runt: neq; post habuissent: nisi, qui futuri erant, propinquiores mors antè sustulisset. neq; item rex hic Gallorum primus hæres in pater-nas succedebat opes. minus autẽ pater eius Franciscus: cui multò plu res aditum ad regiam dignitatem præcludebant, qui iure hæredita-rio hanc sibi uendicabant. Quamobrem deo ob tantam eius in uos benignitatem regna accepta referre multòplus ipsi debere uidemini, quàm, qui ab origine fuerunt regnorum primi hæredes instituti. quo-rum tituli, qui mos est omnium, qui se Christianos esse profitentur, si regiam dignitatem deo acceptam præ se ferunt, multò magis hoc fa-cere uos decet: qui ea ratione, quam diximus, ad tantum fastigiũ eue cti estis: atq; in rerum administratione eius parere uoluntati, à quo tam liberaliter regna ipsa accepistis. Atq; hoc, ut ego animaduerti, primum fuit præcipuæ dei in uos liberalitatis argumentum. Eiusdẽ alterum beniuolentiæ esse dicimus, quod non modo infideles natio-nes ceruicibus uestris imminentes depulerit, sed alterius etiam uim ab altero tum maxime propulsarit, cum ab eo magis, ne, quod pete-bat, imperium occuparet, metuendum esse uideretur: id quod sem-per uos esse conatos dissensiones uestræ, assiduaq; bella demonstrãt. Etenim non multò secus, atq; Rebeccæ uterus liberos inter se pu-gnantes sensit, uos quasi intra uiscera parentis Ecclesiæ alter alterũ protrudere, atq;, cumprimũ arma fuere in manibus, funesta bella si-mul agitare cœpistis, de his dimicantes imperijs, quæ ad uosipsos ab immortali deo fuerant delata. Id uerò idem fieri iccirco est passus, ut se magistrum habere studeretis: à quo possetis illud discere: quod

regem eum, qui Christianæ pietatis cultor esse uult, nosse in primis oportet: quæ sit uidelicet & in pace, & in bello uera ratio gubernandi. Hæc ante in eo maximè posita est, ut homines itelligant, ubi reges ipsi sunt, illic eum, qui loca incolit superna stellarum, longè, lateq; dominari, atq; ea potestate imperare, ut quibus libuerit, pro arbitrio regna largiatur. quod, ut est apud Danielem, exemplo Babylonici regis declaratum est. huius expers ille doctrinæ pœna antè à Deo plectitur: pòst edoctum ingentia præmia decorarunt. hoc inquam illud est; quod uos, ut ex eo, de quo mox dicturus sum, cognosci poterit, à deo in ludo militiæ ediscere potuistis. Itaq; initia illa bellorum memoria tibi sunt repetenda Cæsar. nam tametsi multò plura abs te, quàm à rege Gallorum, regna ditione tenebantur; qui, præterquam quod alia multa possideres, etiam creatus esses Cæsar augustus, haud propterea tamen opes tuæ ampliores esse uidebantur. coniunctio enim uirium ipsarum maior, et gallici generis hominum ad parendum pronsissima uoluntas ualidum, ac potentem regem faciebant. Contrà, quò plus tibi locorum intercapedine diuulsa regna erant, distractæq; prouinciæ, quouè duriores ad obsequendũ habebas tuos, hoc tu imbecillior, & infirmior esse uidebare: cum te contra uim multorum, ualidissimorumq; hostiũ loca multa præsidijs firmare, ac tueri oporteret: neq; ij, qui ante te reges fuissent, quæ ad id necessaria erant, omnia tibi comparassent. Quæ cum rex cerneret, quem tum maximè iuuenilibus florentem annis ætas ipsa impellebat, haberetq; exercitum militum ueteranorum, simulq; huiusipsius alendi uires, statim ea, quæ tu à maioribus tuis acceperas, regna ui magna est adortus. tantũ tamen abfuit, ut tunc inde uictoriam ullam reportauerit; ut etiam, quos magna sui nominis gloria in Italia debellauerat, Insubrum imperium amiserit. Hæc omnium prima à deo edocti estis, regem uidelicet ut tantæ rei amissio, te ut uictoria admoneret, dei præpotentis nutu ad, quos uelit, homines imperia, regnaq; deferri. ubi enim maiorẽ

potentiam

potentiam ſpes etiam uincendi magis explorata ſequebatur, ibi minus euentus ipſi uota ſecundarunt: qui autem ætate, & uiribus fuit inferior, is uictoria ſuperior euaſit. Sed, quoniam, ut hoc documento, ſi uta re, nullum eſt ſalubrius, ita nihil ex his, quæ diſcuntur, eo difficilius, quàm ut uti poſſis, uoluit omnium parens deus ex crebris bellorum ueſtrorũ euentibus idipſum repetitũ amborũ quaſi auribus inculcare: cuius ſi certam ſcientiã eſſetis adepti, pridẽ ea ſequuta pax eſſet; quæ Reip. Chriſtianæ, & utriq; ſimul grata, iucundaq; contigiſſet. id uero tum proculdubio futurum eſt, cum res ipſa indicabit talem doctrinam à deo eo, quo diximus, modo traditam à uobis fuiſſe hauſtam. Quam quidem ut etiam apertius explicem, ſimulq; cauſam afferam, cur, ut ego ſentio, ueſtrum neuter ſat adhuc hanc ipſam perceperit, quosdam euentus bellorum ueſtrorum inſignes commemorabo, ex quibus magis ipſi cognoſcere potuiſtis, ueſtris uiribus uobis haudquaquam fidendum eſſe; neque uictoriam ullam ex maiore robore, potentiaùe pro certo expectandam: quorum cogitationes de bello omnes, immortalis dei conſilio effectum eſt, ut rerum uani exitus tum plus eluſerint, cum profligandi alterius ſpes alteri firmior eſſe uideretur. Paulò antè dixi quid Franciſco euenerit, quo tempore rex eſſe cœpit, cum te ui maiore confiſus prior bello laceſſiuit. Idem tibi accidiſſe uidi Cæſar. tui enim contra regem conatus hòc magis irriti fuerunt, quò ampliores apparatus, uiresq; maiores tibi certiorem uictoriam oſtendebant. Capto Tuneto magna nominis tui gloria uictor ex Affrica maximas copias in Prouinciam traieciſti: quo tempore ab omnibus rebus, quæ ad bellum neceſſariæ ſunt, regem imparatum offendiſti: pars tamen ea, quæ firmior eſſe, atq; alteram ſuperare poſſe uidebatur, illic maiora tum detrimenta ſenſit. idem etiam tum contigit, cum parta de Cleuanenſium duce uictoria Galliam denuo inuaſiſti. hoc enim propter eam, quam cum rege iniuerat, ſocietatem Gallorum tanquã propugnaculo expu

gnato reliqua planiora fore uidebantur. Vicus tamē nullius ferè nominis in finibus gallici imperij positus (Andresium hunc uocant,) tantos impetus adeò repressit, ac fregit, ut finis tum ei bello sit allatus. Nec propterea quieuisti Cæsar. nam post iunctis belli gerendi cum rege Britāniæ insulæ fœderibus in Gallos iterum ea mouisti arma: quorum exitus haudquaquam is fuit, quem pleriq; ex tanta uiriū magnitudine haud ab re futurum expectabant. atq; id quidem, ut post apertius explicabo, magnum dei erga te beniuolentiæ testimonium esse duco. Ex his satis liquere arbitror, cum tu tam insperato, tam diuinitus ad tot, tantáq; imperia peruenisses, nunquam hæc à deo ea conditione accepisse, ut tantis abutens uiribus eum, qui fratris loco tibi esse debuerat, ea dignitate spoliare cogitares: qua ille ab eodē ornatus erat: contraq; eundem noluisse ijs, quæ ad te detulerat, à rege Gallorum expelli regnis: præterea nulla uestra ipsorum industria, atq; opibus confisos diuina consilia tam in pace, quàm in bello sequi oportere. Sed, quoniam, ut à me supra dictum est, nihil eo difficilius, quàm ut his, quas quis habet, non fidat uiribus: ac pro eo, quo quisq; natura ducitur, desiderio non speret se harumipsarū adminiculo honores, emolumētaq; maiora paraturū, iccirco deus immortalis, cū et hæc uos cupere cognouisset, & simul decreuisset utriq; optata largiri, nulla quidem harum rationum, quas uobis proposueratis, sed his, quas auctor ipse probat: consilia uestra simul belligerandi hoc temporum interuallo uos sequi est passus, quæ spem rerum maiorum afferebant: uoluitq;, ut tot annorum experientia ipsa disceretis, opes demum omnes, & imperia magno rerum omnium detrimento sic amitti potius, quàm parari: ut hisipsis rationibus improbatis, ac reiectis, eas in consilium uestrum iam adhiberetis, quas & hic docuit, & uos in primis seruare oportet propter præcellentem eius fauorem, quo præ cæteris regibus uniuersi terrarum orbis ad gubernacula rerum acciti estis: quos alia, atq; Turcam, conditione reges fecit. hunc enim tan-

tum, quorum pœnas uult homines luere, scelerum uindicem cōstituit: uos & patronos iustitiæ, &, ut inquit apostolus, eius in primis, qua suos solari consueuit, clementiæ ministros: atq; & uobis, & cunctis Christianis regibus uiam strauit, qua in ipsa rerum administratione pergatis: ut nihil fiat, nisi, quod rerum auctor ipse uelit: regiam legē diuus Iacobus hanc uocat: hoc est charitatis, & amoris legem: quam & in pace, et in bello non seruare omnino est præter dei uoluntatem. Verum, ut de pace nunc loquar, affirmo neq; uos hacce in re hominū expectationi responsuros: neq; item fore, quod & utriq; & Reip. Christianæ pax hæc grata, & iucunda esse possit: si nihil, nisi, quod sit utile, spectare uelitis. Quòd si ea interim uolentes, approbantesq;, ad quæ natura humana est procliuis, de pace ita inter uos egistis, tulit hoc iccirco immortalis deus, ne, cum multa hinc detrimenta extitisse cerneretis, uos lateret, rationes, quibus ad eam usi fuistis, à se maximè improbari, ac refelli. qui quidem, ut erga utrumq; semper amorem paternum præ se tulit: ita etiam nunc postulat: ut, cum uos utilitatis, & gloriæ speciē haud fictā sequi uelit, ea, quam res ipsa exigit, uis amoris mutui ad omnia fœdera, & pactiones adiungatur: secus si feceritis, nunq; hæcipsa, quæ uultis, uos assequi patietur. Atq; id planè singularis eius in uos beniuolentiæ indicium est clarius, quàm, quo uos reges amplissimos constituit. Quod tametsi propter hominum deprauatam naturam utriq; persuaderi difficillimum est: præsertim cū iam tot, tamq; graues iniurias alter in alterum conflauerit: mihi tamen eū aditum, ut tecum cohortationibus agerem, aperuisti Cæsar, quem, ut ad causam ingrederer, suscepti muneris dignitas ipsa requirebat: ut magni alicuius boni spem animo conceperim. Vidi enim te nulla egētem cohortatione pro tua pietate ad præteriti temporis iniurias omnes facilè conniuere: simulq; dicere, siqua ratio conficiendæ pacis proponeretur, quæ publicæ utilitati prodesse posset, malorum omnium, quæ te priuatim attigerunt, memoriam ex animo deleturum. Atq;, ut id et

ſentires, et diceres, ea, quam intus ſeruas, pietas te tua mouit. Reliquũ uerò eſt, te ut horter, planè figas oculos in rep. iuuanda: ſimulq́; priuatis hosipſos occludens iniurijs ut conſideres, ex ea, ad quã cum ſemper, tum uerò multo magis hoc tempore à deo uocamini, animorũ ueſtrorum firma, ſolidáq; coniunctione quanta ſint beneficia et ad uosipſos, & ad remp. redundatura. hoc ſi uobis perſuaſum fuerit, ut uelitis; nihil obſtare cenſeo, quin iam omnia ſint inter uos de pace cõſtituta. hoc enim tanquam fundamento iacto, quod tũ ad conditiones ipſas, tum ad belli cauſas, quæ uos priuatim impulerunt, attinet, inſpectis præteritorum fœderum de ſedandis ſæpe inter uos diſcordijs conditionibus, uideo nonnulla ex his, quæ rei difficultatem ſolent parere, ſublata iam non ſemel eſſe concorditer. quæ autem adhuc poſita ſunt in diſceptationibus, immortalis dei ope inueniri poterit facilis, atq; expedita ratio hæcipſa componendi: ſi negocium mandetis hominibus, qui ſint & fideles, & periti: præterea in deum, & communẽ cauſam eo animo ſint, ut rebus his nihil ipſis ſanctius eſſe uideatur. Verũ in eo poſita ſunt omnia, ut fundamẽta de coniungendis inter uos animis, atq; mutuo amore deuinciendis firma iaciantur. Quamobrem ſilentio interim prætermiſſis conditionibus, quæ magis in cauſa priuatæ uidebantur, mea de hac re prolixior fuit oratio. quod utiq; feci eò libẽtius; quòd, cum, quid diuinitus acciderit, intueor; arbitror dei fuiſſe cõſilium, ut ad cauſam de pace hac ratione ingreſſum tentarem. Nam, cum à Pontifice munus ad me iſtud eſt delatum, nulla ad hanc rem ſpeciatim mandata ab eo tum accepi: me is, quas uellem, quasq́; aptiores eſſe iudicarem ad tractandum negotium, rationibus pro arbitrio meo uti permiſit: ut antè, quàm de ulla pacis cõditione referretur fundamentum iſtud per me firmum, ac ſtabile redderetur. quod quidem pro eo, quantum mihi, ut poſſem, à deo conceſſum eſt, tecum iam feci Cæſar. hac enim oratione ſcripta ad pacem nec fictam, nec falſam uolui aditũ pateſacere. uia autẽ haud alia eſt, atq; ea, quam, ut iã ſæpius

explicaui

explicaui, uobis dei pietas immensa monstrauit. qui cum semper uocauit huc uos; tum uero nunc magis. iam enim propter eas, quas explicaui, causas, rei tempus maturũ uenit: atq; id quidẽ ita maturũ, ut sine manifesto periculo hominum salutis æternæ; & cum regnorũ uestrorum, tum etiam uniuersæ reip. Christianæ interitu amplius differri non possit. is autem in hanc uiam ingressus uobis ut esset facilior, atq; expeditior, nõ potuit odiorum omnium, discordiarumq; auctor Satan, qui tanquã triticũ expetiuit ut cribraret ecclesiam, dolis uos circũuenire: ut, quos de rerum imperio dimicare impulit, in rep. Christiana amplissimos omniũ principes in his, quæ ad religionem pertinent, dissentientes faceret. Huius tam nefandi facinoris patrandi facultatem ademit deus; qui alterius ei dedit. coniunctionem certè in hac re animorum uestrorum firmam, eundemq; consensum esse uoluit. nam, si secus factum foret, aut nulla prorsus inter uos posset esse cõcordia, aut quamdifficilimè. Quod ne accideret, eadem pietas diuina prouidit: ut non defuerint tam multa et in religione, et in regnis ipsis defectionis aliorum principũ, atq; urbium exempla turpissima, & pessimæ, quas semper machinatus est Satan, artes: quæ potuerint uestras in re tam salutari simul copulatas distrahere, ac dissipare uoluntates. Atq; hoc nullum dei erga uos benignitatis planè illustrius signum existere potuit: ut ẽt illud ex hocipso appareat uestra, simulq; summi Pontificis, quem in hoc terrarum orbe personam suam gerere uoluit, industria demum post tot, tamq; perniciosas discordias sedatas, restincta bella, quæ iura omnia diuina, et humana uiolarunt, hunc eã concordiã uelle constituere: qua & resp. Christiana simul uniuersa, & uos uerè, atq; ex animo lætari possitis. quam quidem pacẽ & omnes ab eo, qui potest dare, sic orantes petimus, ut spes sit haud mediocris posse nos impetrare: & uos præ cæteris hominibus flagitare par est. non enim bona tantum, quæ, dũ hãc uitalẽ lucẽ haurimus, hominis esse possunt, ijs, quibus uos dominos habere contigit, & unà uniuersis potest hæc parere: sed ẽt nisi & petieritis, & propterea ẽt precando beneficium

istuc assequuti fueritis, ut tollantur inter uos discordiæ omnes, et odia cõcitata restinguantur, dei ad incorruptum tribunal malorũ omnium, quæ culpa uestra reliqui mortales perpessi fuerint, uobis causa omnino agenda erit. Quod si aut tu Cæsar, aut rex dicat à pace se nõ abhorrere: uerum non uidere qui de alterius integritate fidei possit alter esse cautus: respõdeo, primò quidem deũ, qui, quæ cogitent homines, cognorit, nulla ratione posse falli: dein, uter uestrũ fidẽ seruauerit, huic proculdubio eum adiutorẽ fore: quem nunquã iratũ sentiet: siue quandiu fruetur hac uita, siue cũ eò migrauerit, ubi eorũ, quæ quisq; in uita egerit, exactè rationes edentur. Profectò hoc illud est, de quo multò magis, quàm de reliquis omnibus cogitare uos oportet. nostis enim in eo iudicio nõ tantũ amplissimis regibus ad omnem fauorẽ locũ præclusũ iri, aut nihiloplus, quàm quẽlibet ex infima plebe, habituros: sed etiã conditione hòc inferiore tum futuros, quod non suorum modò peccatorum, sed eorũ quoq;, quibus culpa male administrati imperij alij se inquinauerint, pœnas ipsi sunt daturi. Itaq; quod ad illa attinet, quæ in bellis reguntur arbitrio principum; siquem gloriæ, aut imperij cupiditas ad arma impulerit, quicquid, is aut rerũ publicarum utilitatis, aut priuatarum iustæ defensionis falsa ratione prætexens oculis obiecerit humanis, istud non solum causæ nihil proderit, uerũ ẽt iudicem in se multò grauiorem experietur: à quo tanquam auctore flagitiorum omnium, ac scelerũ, quæ in bellis committi solent, pœnæ persoluentur. si, qui aut multos occiderint, aut fana expilarint, aut non semel pudicitiam uiolauerint, nulla digni misericordia, si res in hominum agatur foro, omnium uocibus ad supplicia suprema deposcuntur: quam causam apud omnium incorruptũ iudicẽ regũ eorũ fore censetis, quos ad inferenda bella mala cupido protraxerit? etenim hominum cædes, incendia, rapinæ, furta, sacrilegia, adulteria, uis omnis, et impietas: mala deniq; in hosipsos, quorũ culpa hæc acciderint, omnia redundabunt. præterea, quò ampliora beneficia acceperint, horum usus qui fuerit, hos ad dei tribunal rationem hòc exactiorem edere oportebit: præfer-

tim cum, non ut infideles principes diuinæ ministri iustitiæ ad malorũ perniciem, sed ad salutem bonorum sitis ipsi rerum moderatores à deo constituti. Hic uobiscũ ipsi cogitetis, diligenterq; consideretis oportet, ad quam partem istæc uestra potestas sese cõuerterit, ad mœroremne improborum, an ad lætitiam bonorum. Si ea ratio administrandi imperij uobis placuit, ut uulnera uestris hominibus infligeretis: uidete quæso, quanta sit dei erga uos beniuolentia, quantũ sit beneficiũ: quos antè, quàm ad tribunal suũ ire cogamini, admonere uoluit, atq; ad eã pacem cohortari: quam si non aspernabimini, uobis cruor ille, quẽ pacis inter deum, & homines conciliandæ causa olim uniuersus terrarũ orbis effusum uidit; uitiorum uestrorum maculas eluet, ac delebit: simulq; tum rerum omnium immutatio maiorem quotidie afferet utriq; lætitiam: tum, qui supremis rerum temporibus omnium futurus est iudex, haudquaquã iratum sentietis. Quam quidem rem eiusmodi esse dicimus: ut dei in homines beneficium nullum fuerit eo maius, quàm hoc futurum olim iudicium ijs ipsis prædicere; simulq;, qui se iudicem lenire possent, docere tantò ante uoluisse. Quid autem causæ fuit, ut dei filius in terras è cœlo delapsus humanũ habitum, formamq; deus indueret, nobiscum unà esset, postremò deo patri seipsum immolaret? nimirum illud hunc impulit, ut, qui nec istud eius beneficium, nec monita aspernantes præcipienti obtemperabunt; qui omnium tam, qui uita functi sunt, quàm, qui hac fruuntur, iudex est à deo patre constitutus, omnes à suppliciorum metu liberentur: eaq;, cuius per se intercessorem hominũ generi cuiuis facta est copia, sempiterna quiete perfruãtur. Id autẽ magni utiq; refert cũ unumquenq; nosse, tum uero eos in primis, quibus ob tradita rerũ gubernacula studium, et cura incũbit maior rationum ad eius tribunal iudicis referendarũ: qui non personarum dignitatem ullam, sed facta tantum ipsa ponderabit. in eo tãtum priuati hominis, et regis, qui officio suo non fungatur, dispar erit ratio: ut sacrarum testimonio literarum quò principum amplior fuerit potentia, hòc dei uis in his excruciandis futura sit maior. Quam-

obrem regi cuiuis beneficium illud potest uideri amplissimum, ut rem tam necessariam mature is resciscat, cuius ex animo tot, quæ in hac uita contingunt, impedimenta hancipsam euellere potuerunt. Verum enimuero, cum hæc ad te scribam Cæsar, cuius singularem pietatem omnes norunt, illud mihi fortasse obijciet quispiã, dicetq;, ut te de extremo omnium iudicio commonefacerem, longius, quàm par esset, oratione fuiße prouectum: perinde, ac si cum eo loquerer, qui rem penitus è memoria deleuißet; quiq; præ se ferret non eße amplius ex eorum numero, quos deus in amicitiam suam antè recepißet: huic autem ut se reconciliaret, hoc tanquam stimulo foret impellendus, nõ autẽ cum eo rege, ac principe; cuius erga deum pietatis exempla sunt quãplurima: quæ & omnibus sunt perspecta, ac cognita: & propterea etiã ei singularem illius fauorem in multis magnisq; expeditionibus attulerunt. id quod ego unà cum cæteris lubens & agnosco, & sentio de te Cæsar. uerum in hac oratione de futuro iudicio paulò prolixior esse uolui: ut, cum multa, eáq; ingẽtia beneficia à deo accepißes, meminißes te ei nequaquam satis eße facturum, si pari erga se cum cæteris officiorum ratione certaueris, in quos pauciora, leuioráq; contulit. illud potius ex eo audies, quod idem quotidie repetit. Nunquam in æterna cæli tẽpla penetrabis, nisi reliquos antecellueris iustitia. qua quidem de re quæstio tum habebitur, an eam exercueris pro eo, quantum ipse debes propter ea beneficia, quæ tu præ cæteris accepisti amplissima. quorum è numero nullum est eo maius; quo, & quanta pietate deum colere, & quanto studio, curáq; tuorũ regnorum commoda, salutemq; tueri oporteat, planè cognouisti. At quibus hæc oculis tibi cernere cõtigit? ijs scilicet, quos cœlitus immißos, quale de primis generis humani parentibus legitur, quandiu procreatori suo grati esse uoluerunt, deus in te defixit. his nimirum oculis omnia is prospicit, & gubernat. Itaq;, nisi eos, qui te regem, atq; imperatorem habent, ea ratione regas, quam cœlestis ille fulgor ostendit, deum grauiter abs te lædi neceße est: qui tantum eius beneficium aspernari uideare. Hos ipsos

inquã

inquam oculos ut alter in alterum conijciat, hoc est, ut mutua charitate complectatur, uterq; animum inducat oportet. Id si feceritis, nihil uerendum erit, ne sit ea sequutura concordia, qua multis antè sæculis nulla extitit uel laude illustrior, uel reip. Christianæ salute ipsa iucũdior. Aut, si tamen alterius culpa aliquando secus acciderit: per quem non steterit, ad hunc utilitates omnes, ueriq; honoris ornamẽta trãsferentur. Atq; ut tandem colligam, quod suscepti muneris flagitat à me ratio: istud autem est, ut, quæ nũc habeo de pace dicere, de his uos admoneam: rursus affirmo transigendi negotij uim omnem non tam, ut multi existimant, in conditionibus, quibus facilè aut inuerti, aut cõfici istuc possit, quàm in eo esse positam: ut uterq; cogitet, quibus oculis uosipsos inuicem, simulq; conditiones spectare oporteat: nam si eos, quorum modo memini, qui se in primis ad uerũ dei cultum, & ad publicam utilitatem conuertunt, afferetis, conditionũ æquitas aliqua constitui poterit: sin ij post habita utilitate communi priuatam antè respexerint: licet dissensiones tollantur, bella restinguantur: pax tamen hæc non modo nihil aut uestris commodis, aut reip. profutura est, sed maiora etiam allatura detrimenta. atq; id quidem hòc plus metuendũ est, quòd à deo & de periculo antè admoniti fuistis, & huius euitandi rationem edocti: ut secus si fiat, atq; faciundum esse diximus, maiore et uestro ipsorum, & aliorum iactura eum multò grauius læsum iri uobis exploratum esse possit. Id ne omnino uererer fecisti Cæsar, cum à me illud nõ ignorari uolueris, te nulla unquam, quam illatæ ab aduersario iniuriæ conflauerint, inimicitia, aut animi perturbatione adeò commotum iri, ut culpa tua stabilis inter uos ne conglutinetur cõcordia: modo rei conficiẽdæ talis afferatur ratio: in qua explorata spes insit pacem hanc & firmam, ac tutam, & reip. Christianæ salutarẽ fore. Planè ista tua pietas Cæsar eius, quam ipsi quærimus, initiũ est concordiæ; neq; id ullus negare audeat: præsertim si, ut omnino futurũ spero, idipsum etiam rex senserit. Verum, tametsi res ita se habet, à

uobis tamen,ut planè negotio ſtatuatur finis,omnino illud exorari ſi=
natis oportet;ne,dum qua ratione aut pietatē colere,aut de rep.bene=
meri deceat,quæritur,in cauſa ueſtra ipſi iudices eſſe uelitis, ſed eius
hāc eſſe gloriā,qui ſit princeps,et haud ſalſus auctor pacis·cui iureiu
rando ita nos obſtrinximus,ut ea nobis ſeruāda eſſent,quæ tollenda
rū abſq; cæde diſcordiarū cauſa idem ſtatuit ad memoriā ſempiter
nā.Atq;,ut in hunc iniuria nulla poteſt eſſe maior,quàm uos aut ui cō
trouerſias dirimere,armiſq; de iure diſceptare ; aut harum auctores
ipſos iudices cōſtituere perinde,ac ſi nihil ille decreuerit, quod in hac
re ſequi uos oporteat:ita nihil aut eo amplius ad eius regis gloriā,qui
poteſt omnia,quiq; ad tantam dignitatē uos euexit, aut reip.Chriſtia
næ ſalubrius,quam tantum is diligit,& charam habet, ut corpus ſuū
hanc uocet:quàm ut ad eius,qui ſic ſtatuit,altū,auguſtumq; tribunal
de ueſtris controuerſijs,quæ corpus iſtud pridem fœdiſſimè dilacera
runt,diiudicari patiamini . Verum , ut ea,quam iudex tulerit, ſenten
tia nullo pacto aut reuocari,aut de loco ſuo dimoueri poſſit; atq; eiuſ=
modi ſit,ut et ijs,in quos habetis imperium,& ſimul uniuerſis ita,ut
hi cupiunt,profutura eſſe uideatur:non modò ad iniurias oculos occlu
dere uos neceſſe eſt(id quod ſpondes te eſſe facturum Cæſar, utcūq;
ineatur ratio eius conficiendæ pacis,quæ & ſtabilis,et populo Chri=
ſtriano utilis ſit futura)ſed ad eas etiā partes,unde lædi poteſtis,co=
gitantes quot,quantaq; detrimēta ueſtra bella reip.attulerint: ſimulq;
inuicem uosmet intuentes hisipſis oculis ea loca rimari:quæ , ut his ,
quos in iudicando mouet nulla cupiditas,ſic uobis poterant,niſi inimi=
ci eſſetis,nimirum grata uideri,& iucunda. Id ſi inducamini, ut ue=
litis facere:multa utriq; eſſe uidebuntur,quæ iure poterunt uos ad id
impellere:ut et amore mutuo deuinciamini,et placatis,ſedatiſq; diſcor
dijs firmam,conſtantemq; inter uos amicitiam coniungatis . Quod pla
nè eueniet,ſi cogitabitis ueſtræ potētiæ,ueſtræ dignitatis quæ fuerint
initia:qua ratione tū primū per uos hæc parta : quantū ſit immortalis

dei beneficium, qui incolume imperum uobis hucusq; seruauerit· quod propterea ēt uideri debet hoc maius, quòd in his, quæ ad religionē; pertinēt, in quibus omniū ferè semper fuit idem consensus, in tuēda, iuuādaq; Ecclesia nunquā dissentientes esse uoluerit. Qua ex re simul ēt cognoscetis, quāta fuerit eius erga utrunq; beniuolentia: qui liberorū loco habuerit: qua ratione, quo pacto allicuerit, impulerit, ut cum altero alter amore, uoluntateq; se coniungeret: quos unà copulatos & se colere, ac uenerari; &, quorū moderatores statuit, suos ut solaretur, operam, atq; industiam suam afferre uellet. præterea, si quot, quātaq; mala, quot calamitates, quot clades odia uestra, bellaq; tulerint, quotidieq; magis hæc apportent: quorū omnium ad incorruptum dei tribunal exactas rationes referre oportebit: contraq; quantū sit ad diuinarū, humanarumq; rerū statum ea, quā et pietatis, & cōmunis utilitatis amor conclutinauerit, profutura cōcordia, reputabitis: si hæc inquā omnia perpendetis, simulq; ea in re comites uniuerso populo uos adiūgetis, ut, à quo ille pacē hāc enixè nūc petit, deū quoq; uos precemini, ex animis uestris omnia euellat, quæ huic obstare uideātur: præterea illud doleatis, atq; etiā ab eo ueniam imploretis, quod neuter uestrum in id, ut par erat, antea incubuerit: simulac beneficiū istud postulabitur, ad dandum liberalē se bonitas diuina præstabit: à qua certè singularis in uos beniuolētiæ multò plura, quàm cæteri, pignora accepistis. Hinc enim magis hoc tēpore gloriā sibi quærit immortalis deus: non quo laude is egeat, quam ad se possitis ipsi transfundere, sed ut, qua ipse præfulget, insignem uobis hac ratione impertiat gloriā· quam quidem, si pacis fœdera inter uos firma sancietis, uobis quādiu in hoc obscuro corporis domicilio inclusi estis, &, ubi aliò hinc migraueritis, & singulare in remp. Christianā beneficium, & salus omnium hinc futura cōparabunt· cuius rei perficiendæ facultatem, semper uniuersi deprecemur, ut pro sua clementia utrique largiatur rerum omniū & & parens, & auctor deus. Amen.

KONSERVIERT DURCH
ÖSTERREICHISCHE FLORENZHILFE
WIEN 1967